

УДК 75.071.1(477)«19»Кулеба-Барінова
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/97-3-6>

Олена ОСАДЧА,
orcid.org/0000-0003-4990-6412
кандидат мистецтвознавства, доцент,
ректор
Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну
імені Михайла Бойчука
(Київ, Україна) helen.osadcha@gmail.com

Роман ПЕТРУК,
orcid.org/0000-0001-6221-7916
заслужений діяч мистецтв України, професор,
професор кафедри монументального і станкового живопису
Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну
імені Михайла Бойчука
(Київ, Україна) artromanpetruk@gmail.com

ВІДТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТРАГЕДІЇ ЧОРНОБИЛЯ У ТВОРЧОСТІ ВІРИ КУЛЕБИ-БАРИНОВОЇ

Проаналізовано специфіку художнього осмислення Чорнобильської катастрофи у доробку видатної представниці української живописної школи Віри Іванівни Кулеби-Барінової (нар. 1938). Здійснено комплексне мистецтвознавче дослідження трансформації трагедії, що постає не лише як техногенна, а як глибинна національна драма, що призвела до ціннісного розриву між людиною та її природним і культурним середовищем.

Особливу увагу приділено аналізу знакових творів мисткині: «Чорнобильська чорнота» (1986), «Радіація» (1987), «Захід сонця. Чорнобильські дні» (1986), «Я і коза» (1988). Доведено, що художниця свідомо відмовляється від натуралістичного висвітлення подій, натомість обираючи шлях екзистенційного переживання та сакралізації образів. Досліджено трансформацію образу жінки-матері, яка у творчості майстрині постає як «Чорнобильська Мадонна» – символ беззахисності перед «невидимим ворогом» та одночасно непереможної сили життя.

Обґрунтовано, що через зображення людей і тварин художниця фіксує момент живого буття, де природа і людина – єдине ціле. Акцентовано на етноцентричному підході мисткині, де аварія на АЕС розглядається як духовний апокаліпсис етносу. Виявлено, що художня стратегія авторки творів базується на синтезі бойчуківського монументалізму та народної естетики, що дозволяє перекодувати техногенну аварію у категорію позачасової драми. Визначено, що мистецька візія Віри Кулеби-Барінової є фундаментом для сучасного розуміння екологічної етики в українському мистецтві, перетворюючи локальну катастрофу на універсальний символ людського страждання та сподівань.

Доведено особливу роль символічної колористики як візуального маркування невидимої загрози, що деформує природний порядок. Акцентовано, що через сакралізацію побутових сцен – від образу годувальниці-кози до немовляти в колісці-терезах – мисткиня створює унікальний іконографічний канон, де Чорнобиль постає як трагічний злам у життєбудові українського селянства. Матеріал розвідки є важливою джерельною базою для осягнення тематичного діапазону творчості В. Кулеби-Барінової. Отримані результати можуть бути використані для формування комплексної оцінки постаті мисткині-педагога, а також для розуміння місця «чорнобильської теми» в українському мистецтві кінця ХХ ст.

Ключові слова: Чорнобильська катастрофа, українське образотворче мистецтво ХХ ст., живопис, етноцентризм, символізм.

Olena OSADCHA,

orcid.org/0000-0003-4990-6412

*Candidate of Art History, Associate Professor,
Rector*

*Mykhailo Boichuk Kyiv State Academy of Decorative Applied Arts and Design
(Kyiv, Ukraine) helen.osadcha@gmail.com*

Roman PETRUK,

orcid.org/0000-0001-6221-7916

Honoured Art Worker of Ukraine, Professor,

Professor at the Department of Monumental and Easel Painting

*Mykhailo Boichuk Kyiv State Academy of Decorative Applied Arts and Design
(Kyiv, Ukraine) artromanpetruk@gmail.com*

THE CHORNOBYL NATIONAL TRAGEDY IN VIRA KULEBA-BARYNOVA'S ART

This article analyzes the specific artistic interpretation of the Chernobyl disaster in the works of Vira Kuleba-Barynova (b. 1938), a prominent figure of the Ukrainian school of painting. The study provides a comprehensive art historical examination of the transformation of this tragedy, which is portrayed not merely as a technological accident but as a profound national drama that caused a fundamental rift between humanity and its natural and cultural environment.

Particular attention is paid to the analysis of the artist's seminal works: "Chernobyl Blackness" (1986), "Radiation" (1987), "Sunset: Chernobyl Days" (1986), and "Me and the Goat" (1988). The research demonstrates that the artist deliberately avoids naturalistic depictions of events, opting instead for existential experience and the sacralization of images. The study explores the transformation of the female mother figure, who appears in the master's work as the "Chernobyl Madonna" – a symbol of vulnerability before an invisible enemy and, simultaneously, the invincible power of life.

The author argues that through the depiction of people and animals, Kuleba-Barynova captures a moment of living existence where nature and humanity are one. Emphasis is placed on the artist's ethnocentric approach, where the NPP accident is viewed as a spiritual apocalypse for the ethnos. It is revealed that her artistic strategy is based on a synthesis of Boichukist monumentalism and folk aesthetics, allowing for the recoding of a technological disaster into a category of timeless drama. The article concludes that Kuleba-Barynova's artistic vision serves as a foundation for the contemporary understanding of ecological ethics in Ukrainian art, transforming a local catastrophe into a universal symbol of human suffering and hope.

The study proves the special role of symbolic coloring as a visual marker of the invisible threat that deforms the natural order. It highlights that through the sacralization of everyday scenes – from the image of the provider goat to an infant in a scale-cradle – the artist creates a unique iconographic canon where Chernobyl appears as a tragic rupture in the life-structure of the Ukrainian peasantry. This research provides an important source base for comprehending the thematic range of V. Kuleba-Barynova's work. The results obtained can be used to form a comprehensive assessment of the artist-educator's personality, as well as to understand the place of the "Chernobyl theme" in Ukrainian art of the late 20th century.

Key words: *Chernobyl disaster; Ukrainian fine arts of the 20th century, painting, ethnocentrism, symbolism.*

Постановка проблеми. Тема Чорнобильської катастрофи в українському мистецтві останніх десятиліть еволюціонувала від прямолінійного документалізму до складних метафоричних форм. Однак особливої гостроти вона набуває у площині живопису, де постає завдання не простої фіксації факту аварії, а її глибинного осмислення. Для Віри Кулеби-Барінової ця проблема трансформувалася у пошук художньої мови, здатної висловити невимовний біль, як на обмеженому просторі полотна втілити масштаб катастрофи, яка не має видимих меж, кольору чи запаху, проте назавжди змінила генетичний код народу. Дослідження того, як через образи людей та тварин художниця розкриває загальнонаціональну трагедію, є значущим для сучасного мистецтвознавства.

Аналіз досліджень. Осмислення наслідків аварії на ЧАЕС займає вагомe місце в українському

інтелектуальному просторі. Літературну рефлексію трагедії знаходимо в текстах Олеся Гончара, Івана Драча, Ліни Костенко, Бориса Олійника, Юрія Щербака, Володимира Яворівського та інших. Наукове вивчення цієї проблематики ґрунтується на фундаментальних розвідках Тамари Гундорової (Гундорова, 2013), а також дослідженнях Світлани Алексієвич (Алексієвич, 2016), Наталії Барановської (Барановська, 2004), Галини Бондаренко (Бондаренко, 2007), Тетяни Гардашук (Gardashuk, 2024), Ольги Ліщинської (Ліщинська, 2018) та інших авторів. Візуальну репрезентацію Чорнобиля в мистецтві аналізували Оксана Баршинова, Ольга Петрова, Володимир Підгора, Віктор Сидоренко, Леся Смирна та інші. Варто відзначити також роль документально-дослідницьких фотопроектів та фільмів.

Зауважимо, що вплив катастрофи на соціокультурне та мистецьке середовище залишається актуальним і натеper. Однією з ключових постатей, у творчості якої Чорнобильська тема набуває особливого драматизму, є Віра Кулеба-Барінова. Аналіз її мистецького та педагогічного шляху представлений у працях відомих діячів культури (Бараневич, 2008: 397–401; Давиденко, 2008: 12–13; Поліщук, 2017: 46–48). Важливим джерелом для вивчення світогляду мисткині є її власні есеї та мемуарні записи, зокрема: «Автопортрет з уяви» (Барінова-Кулеба, 2013: 190–192), «На хуторі залишились садки з хрестами» (Барінова-Кулеба, 2008: 67), «Спогади про... майбутнє» (Кулеба-Барінова, 2012: 72), «Рефлексії душі» (Барінова-Кулеба, 2006: 47–51), «Так думається мені» (Барінова-Кулеба, 2008: 120–121) тощо. Специфіку її творчості досліджували Ольга Денисюк та Алла Поліщук у контексті теми материнства (Денисюк, Поліщук, 2019: 39–47), а також Роман Петрук, який вивчав педагогічний метод (Петрук, 2020: 10–19), пасторальну стилістику художниці (Петрук, 2021a) та анімалістичні образи її творів (Петрук, 2021b).

Водночас, попри значну кількість публікацій, специфіка художньої візуалізації Чорнобильської катастрофи в живописі В. Кулеби-Барінової ще не отримала цілісного висвітлення, що підкреслює необхідність даного дослідження.

Мета статті полягає у здійсненні системного мистецтвознавчого аналізу художніх засобів та образно-символічної структури творів живопису Віри Кулеби-Барінової, створених під впливом трагедії на Чорнобильській АЕС. Дослідження спрямоване на виявлення образу національної катастрофи в доробку художниці, де об'єктом аналізу є її твори.

Виклад основного матеріалу. Розташована за 110 км від Києва та поруч із кордоном Білорусі, Чорнобильська АЕС розпочала роботу у 1976 році. Енергетичний комплекс об'єднував чотири блоки потужністю 1000 МВт кожен. Попри офіційну риторичку про абсолютну надійність об'єкта та запевнення головного інженера М. Фоміна, форсовані темпи будівництва викликали занепокоєння щодо якості робіт. Приховані інциденти, зокрема аварія на першому енергоблоці у 1982 році, підтверджували наявність проблем ще до великої катастрофи.

Вибух 26 квітня 1986 року супроводжувався інформаційною блокадою: офіційне повідомлення з'явилося лише за дві доби, що завадило вчасному захисту населення від радіаційного впливу (Плохій, 2020). Наслідки аварії стали катастрофічними

для глобальної екосистеми, спричинивши масштабне опромінення біоти та деградацію природних ресурсів (Зенкіна, Панасюк, 2016: 13).

Окрім екологічної шкоди, Чорнобиль радикально змінив соціокультурний ландшафт. Трагедія трансформувала ставлення суспільства до безпеки та політики, ставши потужним символом у мистецтві, де образ Чорнобиля втілює вразливість людства та досвід колективної травми. Аварія на Чорнобильській АЕС стала для України не лише екологічною та техногенною катастрофою, а й глибокою духовною раною, що змінила національну свідомість (Смирна, 2017: 174).

Світ постає подразником для художника, який, у свою чергу, рефлектує (Осадча, 2013: 109). У мистецькому середовищі тема Чорнобиля знайшла відображення у творчості В. Бистрякова, М. Бідняка, О. Векленка, В. Гуріна, Х. Катракіс, А. Комиз, І. Марчука, Д. Нагурного, Ю. Нікітіна, Р. Петрука, М. Примаченко та інших, проте саме Віра Кулеба-Барінова зуміла надати цій трагедії виразно етноцентричного звучання. Її твори – не хроніка подій, а глибока рефлексія над долею селянства та втраченим раєм поліської землі. Центральне місце у «чорнобильському циклі» художниці посідає образ жінки. Віра Кулеба-Барінова трактує жінку як берегиню, яка опинилася в епіцентрі невидимого лиха. На кожному полотні майстрині відчувається внутрішня напруга. Візуальною метафорою, де сакральна тема материнства переплітається з трагедією техногенної катастрофи, є картина «Радіація» (1987) (іл. 1) – одне із найпотужніших художніх висловлювань у тогочасному українському мистецтві. Зауважимо, що у 1987 році масштаб катастрофи Чорнобиля ще був ідеологічно цензурованим, тому художниця вдалася до мови символів та метафор, щоб передати глибину катастрофи. Центральним образом постає немовля у колісці, яка нагадує чашу терезів (Давиденко, 2008: 12). Цим жестом мисткиня відсилає до долі майбутніх поколінь. Образ коліски постає як превалюючий семантико-символічний атрибут у мультижанровій творчості Віри Іванівни (Петрук, 2022: 77). Дослідники зазначають, що більшість полотен мисткині позначені ліризмом, експлікацією материнської любові та домінуванням мажорної колористики. Репрезентативними зразками цього тематичного спрямування є такі твори, як «Синок мій» (2000), «Воно в колісці» (2000), «Коліскова» (2001), «Нічого кращого немає...» (2003), «Люлі, люлі...» (2004), «Щаслива сім'я» (2007–2008), «Було, є і буде» (2010), «Наймичка» (2018–2019) (Денисюк, Поліщук, 2019: 42).

Іл. 1. Віра Кулеба-Барінова. «Радіація». 1987 р.
Картон, олія. 60х60 см

На картині «Радіація» зелений відтінок шкіри зображуваних набуває моторошного значення – як маркування «невидимою хворобою», як світло, що вбиває зсередини. Тло твору залите тривожним вохристо-помаранчевим світлом – розпеченим промінням катастрофи. Фігури вписані в тісний простір сільської хати, яка раптово стала пасткою, а темні вертикалі обабіч підсилюють відчуття безвиході. В. Кулеба-Барінова підносить сцену до рівня біблійної драми. Постаць ліворуч у білому вбранні нагадує ангела або скорботну Марію. Її руки простягнуті до колиски в жесті розпачу та благословення одночасно. Це «Чорнобильська Мадонна» Кулеби-Барінової, яка замість радості материнства несе тягар усвідомлення небезпеки. Картина глибоко інтимна: на ній загальнонаціональна трагедія постає особистим болем кожної матері. Варто зазначити, що до висвітлення теми трагедії дітей Чорнобиля звертається у своїй книзі «Чорнобильська молитва» нобелівська лавреатка С. Алексієвич (Алексієвич, 2016).

Картина «Я і коза» (1988) (іл. 2) – драматичний, автобіографічний твір, у якому повсякденний сюжет трансформується в апокаліптичне видіння, спричинене Чорнобилем. Художниця, яка на той час дійсно мала козу і пережила цей досвід, перетворює особисту історію на універсальний символ трагедії українського села (Барінова-Кулеба, 2004: 140). На картині постає мисткині, вигнута над твариною, постає своєрідною захисною аркою або ж, навпаки, втілює тягар, що доземно притискає її (Барінова-Кулеба, 2011). Традиційний символ жнив і життя, серп постає загрозою – він піднесений над козою, що може трактуватись як болісна необхідність знищення худоби через радіацію. Червоне сонце асоціюється з розпече-

ним ядром реактора, що випалює все живе внизу, від самої землі. Коза на картині постає кольору «отруєного» життя – зеленою, що прямо відсилає до небезпеки радіаційного опромінення. Яскраво-червона сорочка жінки символізує і життя, і водночас біль, небезпеку. Глибокий синій колір спідниці заземлює фігуру, додаючи образу монументальності, характерної для школи Михайла Бойчука. Для сільської людини коза – годувальниця. У контексті Чорнобиля, коли молоко стало отрутою, цей образ набуває трагічного парадоксу: те, що мало давати життя, тепер несе смерть.

Іл. 2. Віра Кулеба-Барінова. «Я і коза». 1988 р.
Картон, олія. 40х60 см

Твір «Я і коза» Віри Іванівни – потужний документ епохи, де особиста трагедія власниці домашньої тварини стає метафорою долі всього народу, вирваного зі свого звичного життєвого устрою «мирним атомом». Ця робота постає антитезою автобіографічному полотну мисткині «Свіже молочко» (2016), на якому зображена велика червона корова, що її доїть мати, поки маленька Віра стоїть поруч із кухликком у руках (Денисюк, Поліщук, 2019: 43).

Непроминальним є полотно художниці «Захід сонця. Чорнобильські дні» (1986) (іл. 3). У центрі композиції – постаць жінки у традиційному українському строї, яка втілює образ Матері-Берегині. Це чи не найважливіший архетип у доробку художниці, через який вона розкриває власний світогляд. (Денисюк, Поліщук, 2019: 42). Її статика та звернений у профіль погляд нагадують іконографічні канони та фресковий живопис, що надає буденній сцені позачасового звучання. Кошик у руках та вишиванка з характерним орнаментом акцентують на нерозривному зв'язку із землею, який стає трагічним у контексті чорнобильських днів. Особливу роль відіграє експресивне тло. Насичений помаранчево-червоний колір неба символізує не лише захід сонця, а й

заграву катастрофи, що просякла простір. Дерево та курка виступають символами життєвого циклу, який було порушено. Звивисті гілки дерева додають композиції внутрішньої напруги. Зображення курки на дереві – дещо незвично для свійської птиці в традиційному сільському пейзажі, що нерідко трактується як ознака сполоханості та порушення природного порядку.

Іл. 3. Віра Кулеба-Барінова. «Захід сонця. Чорнобильські дні». 1986 р. Полотно, олія. 80x80 см

Пози героїв картин В. Кулеби-Барінової часто нагадують іконографічні зразки (Денисюк, Поліщук, 2019: 42). Потужним твором, що поєднує традиції народного іконопису та неовізантизму, є «Чорнобильська чорнота» (1986) (іл. 4). Композиція побудована за принципами сакрального мистецтва, зокрема праворуч домінує чорний хрест, який контекстуально виступає символом смерті, знаком розп'яття цілого народу. Зліва – група жінок, що переживають трагедію. Їхні руки підняті вгору або закривають обличчя – класичні жести «плакальниць». Біла дуга-арка асоціюється з куполом храму, що руйнується, намагаючись захистити людей. Колір у цій роботі виступає головним емоційним медіумом. Символ «чорного сонця» у верхній частині твору є одним з найбільш багатограних і тривожних елементів композиції, який надає зображеній драмі онтологічного масштабу. У контексті Чорнобиля образ чорного світила апелює до біблійного Об'явлення Іоана Богослова (Об'явлення 6:12). Сонце, що за своєю природою має дарувати життя, постає тут джере-

лом «чорноти» та метафізичної темряви. Згідно з концепцією Т. Гундорової, Чорнобильська трагедія стала фундаментом українського постмодерного світосприйняття, де «ядерний» стан людства визначається як тривале очікування катастрофи (Гундорова, 2013: 10–15).

Отже, Чорнобиль Віри Кулеби-Барінової – це тихий крик душі художниці, у якому візуалізовано біль цілого покоління, що втратило право на безпечне майбутнє на своїй землі (Осадча, 2013: 113).

Іл. 4. Віра Кулеба-Барінова. «Чорнобильська чорнота». 1986 р. Картон, олія. 60x40 см

Висновки. Творчість Віри Кулеби-Барінової, присвячена Чорнобильській темі, є вагомим внеском у формування національної пам'яті. Її полотна залишаються актуальним нагадуванням про крихкість людського буття. Аналізуючи ці роботи, можемо твердити, що Віра Кулеба-Барінова не використовує зовнішніх атрибутів катастрофи – знаків радіації чи руїн реактора, а йде шляхом внутрішнього переживання: у центрі завжди залишається людина, її етичний та духовний вибір. Навіть камерні за сюжетом картини Віри Іванівни сприймаються масштабними завдяки продуманій композиції.

Практичне значення розвідки полягає у можливості використання її результатів гуманітаристами, які аналізують трансформаційні процеси в українській художній культурі ХХ століття, а також мистецтвознавцями, що вивчають рефлексію Чорнобильської катастрофи в образотворчому мистецтві України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексієвич С. Чорнобильська молитва: хроніка майбутнього / пер. з рос. О. Забужко. Київ : Комора, 2016. 288 с.
2. Бараневич Л. Доля повела її мистецькими шляхами. (До дня народження В. І. Барінової-Кулеби). *Українська академія мистецтва* : дослідн. та наук.-метод. пр. Київ, 2008. Вип. 15. С. 397–401.

3. Барановська Н. Чорнобильська зона відчуження – явище сучасності. *Історико-географічні дослідження в Україні*. 2004. № 7. С. 186–210.
4. Барінова-Кулеба В. І. *Малярство* : каталог. Київ, 2011.
5. Барінова-Кулеба В. І. На хуторі залишилися садки з хрестами. *Віче*. 2008. № 21 (234). С. 67.
6. Барінова-Кулеба В. Пам'ять. *Українська академія мистецтва* : дослідн. та наук.-метод. пр. Київ, 2004. Вип. 11. С. 133–144.
7. Барінова-Кулеба В. Так думається мені (монолог мисткині). *Образотворче мистецтво*. 2008. № 1. С. 120–121.
8. Бондаренко Г. Чорнобиль: у вимірі постгуманізму. *Народна творчість та етнографія*. 2007. № 2. С. 121–126.
9. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. *Український літературний постмодернізм*. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Критика, 2013. 344 с.
10. Давиденко В. Зберегла колыску. *Слово Просвіти*. 2008. № 37 (489). С. 12–13.
11. Денисюк О., Поліщук А. Тема материнства у творчості В. І. Барінової-Кулеби. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка. Дрогобич, 2019. Вип. 26. Т. 1. С. 39–47, doi: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/26.195801>
12. Зенкіна С., Панасюк І. Чорнобильська катастрофа у призмі часу, її причини та наслідки. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія «Технічні науки»*. 2016. № 2 (96). С. 11–17.
13. Кулеба-Барінова В. Спогади про... майбутнє. *Віче*. 2012. № 15–16. С. 72 : іл.
14. Ліщинська О. Екологічна трагедія Чорнобиля у візуальному мистецтві: філософсько-естетичне осмислення та інтерпретації. *Culturologica Slovaca*. 2018. № 3. С. 152–159.
15. Осадча О. П'ять поглядів на створення мистецького образу. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2013. № 1. С. 108–114.
16. Петрук Р. Творча й педагогічна іпостасі професора В. І. Барінової-Кулеби. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка. Дрогобич, 2020. Вип. 34. Т. 4. С. 10–19, doi: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/34-4-2>
17. Петрук Р. І. Пасторальні мотиви у творчості Віри Барінової-Кулеби. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка. Дрогобич, 2021. Вип. 37. Т. 3. С. 27–34, doi: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/37-3-4>
18. Петрук Р. І. Анімалістичні образи в творчості Віри Барінової-Кулеби. *International scientific and practical conference "Cultural studies and art: European development direction"*: conference proceedings, July 16–17, 2021. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2021. P. 153–156, doi: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-117-6-39>
19. Петрук Р. І. Образ колыски у творчості Віри Кулеби-Барінової. *Десяті Платонівські читання* : тези доп. Між-нар. наук. конф. Київ : НАОМА, 2022. С. 76–77, doi: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-301-2-33>
20. Петрук Р. І., Михайлова Р. Д. Тема життя і смерті у творчості Віри Кулеби-Барінової. *Сучасні художні практики: традиції, новації, перспективи* : зб. тез доп. та повідомлень Всеукр. наук.-практ. конф. науково-педагогічних працівників і молодих учених. КДАДПМД ім. М. Бойчука, 25 квіт. 2024 р. Вінниця : Вид-во ФОП Ю. В. Кушнір, 2024. С. 140–146.
21. Плохій С. Чорнобиль. Історія ядерної катастрофи / пер. з англ. В. Махоніна, Є. Тарнавського. Харків : Фоліо, 2020. 396 с. : іл.
22. Поліщук А. Віра Барінова-Кулеба: сучасність через традиції. *Образотворче мистецтво*. 2017. № 4. С. 46–48.
23. Поліщук А. Жіночий образ у творчості В. І. Барінової-Кулеби : дипломна робота : [рукопис] / НАОМА. Київ, 2017.
24. Смирна Л. В. Століття нонконформізму в українському візуальному мистецтві : монографія / Ін-т проблем сучас. мистецтва НАМ України. Київ : Фенікс, 2017. 480 с. : іл.
25. Gardashuk T. Jaderné výzvu a opomíjené lekce z Černobyly. *Envigogika*. 2024. Vol. 19 (1). PP. 1–7, doi: <https://doi.org/10.14712/18023061.671>

REFERENCES

1. Aleksiiyevych S. (2016) Chornobylska molytva: khronika maibutnoho. [Chornobyl Prayer: A Chronicle of the Future] per. z ros. O. Zabuzhko. Kyiv : Komora, 288 p. [in Ukrainian].
2. Baranevych L. (2008) Dolia povela yii mystetsky my shliakhamy. (Do dnia narodzhennia V. I. Barynovoi-Kuleby) [Fate led her in artistic ways (Dedicated to the birthday of V. I. Barynova-Kuleba)]. *Ukrainska akademiia mystetstva : doslidnytski ta naukovo-metodychni pratsi*, 15, 397–401. [in Ukrainian].
3. Baranovska N. (2004) Chornobylska zona vidchuzhennia – yavyshe suchasnosti. [The Chornobyl Exclusion Zone – a phenomenon of the present] *Istoryko-geohrafichni doslidzhennia v Ukraini*, 7, 186–210. [in Ukrainian].
4. Barynova-Kuleba V. I. (2011) Maliarstvo: kataloh [Painting: catalogue] Kyiv. [in Ukrainian].
5. Barynova-Kuleba V. I. (2004) Na khutori zalyshylys sadky z khrestamy. [On the hamlet remained gardens with crosses] *Viche*, 21, 67. [in Ukrainian].
6. Barynova-Kuleba V. (2004) Pamiat. [Memory] *Ukrainska akademiia mystetstva: doslidn. ta nauk.-metod. pr.*, Kyiv, 11, 133–144. [in Ukrainian].
7. Barynova-Kuleba V. (2008) Tak dumaietsia meni (monoloh mystykyni). [That's what I think (monologue of the artist)] *Obrazotvorche mystetstvo*, 1, 120–121. [in Ukrainian].
8. Bondarenko H. (2007) Chornobyl: u vymiri posthumanizmu. [Chornobyl: in the dimension of posthumanism] *Narodna tvorchist ta etnohrafia*, 2, 121–126. [in Ukrainian].

9. Hundorova T. (2013) Pisljachornobylska biblioteka. Ukrainyski literaturnyi postmodernizm. [The Post-Chornobyl Library. Ukrainian Literary Postmodernism] 2-he vyd., vypr. i dop. Kyiv: Krytyka, 344 p. [in Ukrainian].
10. Davydenko V. (2008) Zberehla kolysku. [Kept the cradle] *Slovo Prosvity*, 37, 12–13. [in Ukrainian].
11. Denysiuk O., Polishchuk A. (2019) Tema materynstva u tvorchosti V. I. Barynovoi-Kuleby. [The subject of maternity in the works by V. I. Barynova-Kuleba] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk : mizhvuzivskiy zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka, Drohobych*, 26, 1, 39–47, doi: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/26.195801> [in Ukrainian].
12. Zenkina S., Panasiuk I. (2016) Chornobyl'ska katastrofa u pryzni chasu, ii prychny ta naslidky. [Chornobyl disaster in the prism of time, its causes and consequences] *Visnyk Kyiv'skoho natsionalnoho universytetu tekhnolohii ta dizainu. Seriya Tekhnichni nauky*, 2 (96), 11–17. [in Ukrainian].
13. Kuleba-Barynova V. (2012) Spohady pro... maibutnie. [Memories of... the future] *Viche*, 16, 72. [in Ukrainian].
14. Lishchynska O. (2018) Ekolohichna trahediia Chornobylia u vizualnomu mystetstvi: filosofsko-estetichne osmyslennia ta interpretatsii. [The ecological tragedy of Chornobyl in visual arts: philosophical-aesthetic understanding and interpretations] *Culturologica Slovaca*, 3, 152–159. [in Ukrainian].
15. Osadcha O. (2013) Piat pohliadiv na stvorennia mystetskoho obrazu. [Five views on the creation of an artistic image] *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dizainu i mystetstv*, 1, 108–114. [in Ukrainian].
16. Petruk R. (2020) Tvorchia yi pedahohichna ipostasi profesora V. I. Barynovoi-Kuleby. [Creative and pedagogical image of the professor V. I. Barynova-Kuleba] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk : mizhvuzivskiy zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka, Drohobych*, 34, 4, 10–19, doi: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/34-4-2> [in Ukrainian].
17. Petruk R. (2021) Pastoralni motyvy u tvorchosti Viry Barynovoi-Kuleby. [Pastoral motifs in the work of Vira Barynova-Kuleba] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk : mizhvuzivskiy zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka, Drohobych*, 37, 3, 27–34, doi: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/37-3-4> [in Ukrainian].
18. Petruk R. I. (2021) Animalistychni obrazy v tvorchosti Viry Barynovoi-Kuleby. [Animalistic images in the work of Vira Barynova-Kuleba] *Mizhnarodna naukovopraktychna konferentsiia "Kulturolohiia ta mystetstvo: yevropeyskyy vektor rozvytku": zbirnyk tez dopovidei*, July 16–17. Riga : Baltija Publishing, 153–156, doi: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-117-6-39> [in Ukrainian].
19. Petruk R. I. (2022) Obraz kolysky u tvorchosti Viry Kuleby-Barynovoi. [The image of the cradle in the work of Vira Kuleba-Barynova] *Desiati Platonivski chytannia : tezy dop. Mizhnar. nauk. konf., Kyiv, NAOMA*, 76–77, doi: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-301-2-33> [in Ukrainian].
20. Petruk R., Mykhailova R. (2024) Tema zhyttia i smerti u tvorchosti Viry Kuleby-Barynovoi. [The theme of life and death in the work of Vira Kuleba-Barynova] *Suchasni khudozhni praktyky: tradytsii, novatsii, perspektyvy : zb. tez dop. ta povidomlen Vseukr. nauk.-prakt. konf. naukovopedahohichnykh pratsivnykiv i molodykh uchenykh Kyivskoi derzhavnoi akademii dekoratyvno-prykladnoho mystetstva i dizainu imeni Mykhaila Boichuka, Vinnytsia: FOP Kushnir Yu. V.*, 140–146. [in Ukrainian].
21. Plokhii S. (2020) Chornobyl. Istoriia yadernoi katastrofy. [Chornobyl: History of a Tragedy] per. z anhl. V. Makhonina, Ye. Tarnavskoho. Kharkiv: Folio, 396 p. [in Ukrainian].
22. Polishchuk A. (2017) Vira Barynova-Kuleba: suchasnist cherez tradytsii. [Vira Barynova-Kuleba: modernity through traditions] *Obrazotvorche mystetstvo*, 4, 46–48. [in Ukrainian].
23. Polishchuk A. (2017) Zhinochy obraz u tvorchosti V. I. Barynovoi-Kuleby: diplomna robota. [rukopys] [Feminine image in the works of V. I. Barynova-Kuleba: thesis. [manuscript]] Kyiv : NAOMA. [in Ukrainian].
24. Smyrna L. (2017) Stolittia nonconformizmu v ukrainskomu vizualnomu mystetstvi. [A century of non-conformity in the Ukrainian visual art] monografiia, Instytut problem suchasnoho mystetstva Natsionalnoi akademii mystetstv Ukrainy, Kyiv : Fenix, 480 p. [in Ukrainian].
25. Hardashchuk T. (2024) Jaderné výzvy a opomíjené lekce z Černobyľu. [Nuclear challenges and neglected lessons from Chernobyl] *Envigogika*, 19 (1), 1–7, doi: <https://doi.org/10.14712/18023061.671> [in Czech].

Дата першого надходження статті до видання: 04.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 19.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

